

MAGYAR NYELVŐR

148. ÉVF. * 2024. OKTÓBER–DECEMBER * 4. SZÁM

„HOZZÁTARTOZIK AZ EMBERI ÉLETHEZ AZ ANYANYELV, AZ OTTHON, A HAZA”

KORZENSZKY RICHÁRD EMERITUS PERJELT KÉRDEZI BALÁZS GÉZA

Korzenszky Richárd (Csorna, 1941) bencés szerzetes, pedagógus, a Tihanyi Bencés Apátság korábbi előljárója (jelenleg: emeritus perjel). A Pannonhalmi Bencés Gimnáziumban tanult, 1959-ben lépett a bencés rendbe, 1969-

ben magyar–oroszlak szakon végzett az ELTE-n. 1968-tól a győri bencés gimnáziumban, 1973-tól a pannonhalmi gimnáziumban tanított, 1979-től 1989-ig a pannonhalmi gimnázium igazgatója volt. A rendszerváltozás idején a katolikus egyházat képviselte a Művelődési és Közoktatási Minisztériumban. 1991-től miniszteri biztos, a Katolikus Iskolák Főhatóságának ügyvezető

Korzenszky Richárd (Balázs Géza felvétele)

elnöke volt. 1994-től házfőnökként, majd perjelként szolgált a Tihanyi Bencés Apátságban. Felújította, valamint vallási, kulturális és közéleti központtá tette az apátságot. 2018-tól emeritus perjel. Számos könyve jelent meg: eszések, prédikációk, imádságok, úti- és naplójegyzetek, fényképező szenvedélyből fakadóan képeskönyvek, interjúkötetek. 2024-ben ünnepelték pappá szentelésének 60. évfordulóját. Évtizedek óta a győri Kazinczy- és a sátoraljaújhelyi Édes anyanyelvünk versenyek bírálóbizottsági tagja.

Olyan időben választottad a papi hivatást, amikor a papok egy része számkivetésben, sőt talán börtönben volt. Mi adott ehhez erőt? És éppen 60 éve, 1964-ben szenteltek pappá, mondhatni, ez már az enyhülés kezdete, de aligha lehettek nagy céljaid, vagy mégis?

A Pannonhalmi Bencés Gimnázium diákja voltam. A korszak valóban nem volt egyszerű, de én nem egyházmegyés papi szolgálatra vállalkoztam, hanem a hivatalos keretek között létező, de megszűgített bencés rendbe léptem be. Viszonylag védett körülmények között éltünk, bár rendtársaim közül jó néhányan megjárták a börtönt. Tudtuk, hogy „kihalásra ítélt” emberfajta vagyunk, de nem voltunk hajlandók kihalni. Tettük, amit lehetett, az adott, szűk keretek között. Mégis szabadabbak voltunk, mint az egyházmegyés papság. Szüleim föltették a kérdést az akkori előljáróimnak: Tudja ez a gyerek, hogy mit vállal? Természetesen nem tudtam, de egy olyan közösségbe nőttem bele, amelyik biztosságot adott. Különleges céljaink nem voltak: elvégezni a teológiát, majd megszerezni Budapesten a középiskolai tanári képesítést, hogy a Rend akkor engedett feladatkörében, a tanításban szerepet vállaljunk.

A szakmai közvélemény úgy tartja, hogy egy néprajzkutató, Ortutay Gyula államosította az iskolákat, és egy néprajzkutató, Andrásfalvy Bertalan adta vissza az egyházaknak. De a gyakorlati kivitelezés egy katolikus papra, rád hárult. Hogyan történt mindez?

Érdekes történet. A pannonhalmi gimnázium igazgatójaként nem voltam idegen a pedagógusszakma képviselői előtt. A minisztériummal is kapcsolatban kellett lenni. Majd Glatz Ferenc minisztersége idején – az ő eszményképe Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatási miniszter volt – a katolikus egyházat képviseltem a Művelődési és Közoktatási Minisztériumnál. A rendszerváltozás után, amikor már létezett a lelkiismereti és vallásszabadságról szóló törvény, majd később az egyházi ingatlanok visszaadását szabályozó törvény is, elkezdődött az ingatlanok visszaigénylése, ezzel párhuzamosan az egyházi iskolák újraindítása. Antall József miniszterelnök úr kérésére vállaltam szerepet – most már a minisztériumban – miniszteri biztossként, hogy segítsek az iskolák újraszervezésében. Amolyan tolmácsszerepet töltöttem be. Az egyháziak nem értették a közigazgatás nyelvét, az állami hatóságok nem értették az egyházak szándékait. Nem volt egyszerű feladat. Nem voltam alárendeltje senkinek a minisztériumban, de kikérték a véleményemet minden fontosabb, egyházakat érintő ügyben. Nemcsak a katolikus egyház ügyeivel foglalkoztam, valamennyi bejegyzett vallási közösség problémás ügyeiben segítettem kibogozni a szálakat. Közben részt vettem a Nemzeti

alaptanterv alapelveinek a kidolgozásában is. Az egyházi vezetők ismertek még a korábbi feladataim révén. Nem mint egyházi ember voltam a minisztérium munkatársa, de mindenki tudta, ki vagyok, hová tartozom. Richárd atyának szólított mindenki, nem Korzenszky úrnak.

A minisztériumi megbízatás után (amelyről a Páternoszter című művedben is írsz) Tihanyba kerültél. Várszegi Asztrik azzal bízott meg, hogy indítsd újra a Tihanyi Bencés Apátságot. Tihany ma egy csoda. Mit találtál itt, és hogyan kezdted munkához? És hogy érzed magad most már emeritus perjelként, természetesen még mindig Tihanyban?

A tihanyi történet gyökere még a változások előtti időre nyúlik vissza. Várszegi Asztrik atyával, aki akkor még nem volt főapát, hanem perjel, én pedig igazgató, álmodoztunk. Egyik álmunk az volt, hogy ha valamikor lehetséges lesz, a tihanyi apátságot újra kellene indítani. Nem gondoltam, hogy éppen az én feladatomban lesz majd. Amikor az Antall–Boros-kormány hivatali ideje lejárt, az én minisztériumi tevékenységem is véget ért. Még abban az évben, 1994 őszén kerültem Tihanyba. Egy felállványozott templomot találtam, a berendezés restaurálásra várt, az épület még nem volt a Rend tulajdonában, de már a múzeumot működtethette Pannonhalma. Olyan feladatot kaptam, amihez egyáltalán nem értettem. Egy falusi egyházközség lelkipásztori gondozása: sosem készültem rá. Épületfelújítás: a magyar–oroszlakos tanári diploma nem erre készített fel. Amiben már bőven volt gyakorlatom, az a hatóságokkal való tárgyalás. A templom felújítása holtpontra volt, az apátság épületét is fel kell újítani: ha nincsenek segítségemre a volt diákjaink, akkor alighanem sokkal nehezebben igazodtam volna el az építésügyi, műemléki és egyéb hatóságok által megfogalmazott elvárások útvesztőjében. Aztán lassan-lassan kezdett tisztulni a láthatár. Létrejött egy kis szerzetesi közösség: ez volt a legfőbb célom. Jelen lenni a bencés spiritualitással. Kultúrát őrizni és teremteni. Kiállításokat szervezni, koncerteket rendezni, turistákat, majd zarándokokat fogadni. A környékbeli egyházi iskolás öregdiákok igényéből születtek meg az előadás-sorozatok a régióban élő értelmiségiek számára. A néhány idősebb szerzetestanárból álló, pár fős közösséghez fiatalok csatlakoztak. Jól képzett, lelkes fiatal emberek, akik bekapcsolódtak a munkába. Önállóvá, függetlenné vált a tihanyi bencés közösség. Új lehetőségek, új tervek fogalmazódtak meg. Közben pedig múltak az évek, és megérett a helyzet arra, hogy átadjam a közösség irányítását.

Továbbra is Tihanyban élek, ehhez a közösséghez tartozom. Amiben tudok, segíték a fiataloknak. Bár a munkám nem lett kevesebb, de a felelősség

egyáltalán nem hiányzik. Sok helyre hívnak előadást tartani, lelki gyakorlatok vezetésére kérnek, néhány újság rendszeresen kér tőlem írásokat. Valamivel több időm jut arra, hogy olvassak: rendkívül fontos, hogy tájékozott maradjak, de különbséget kell tenni lényeges és lényegtelen között. Azonkívül tudomásul kell vennem, hogy ahogy múlnak az évek, úgy fogy a fizikai erőm. Nem szabad túlhajtani magamat. Örülök a kihívásoknak, örülök, hogy sokan vannak, akik a legkülönbözőbb kérdésekben számítanak rám.

A munka beteljesüléseként az ötleted nyomán létrejött a nyelvek ligete. Mit szeretnél ezzel üzeni?

Nagyon fontos, hogy az ide látogatók mivel találkoznak. Sokan megcsodálják a templomot, a kiállításokat, a környezetet, a Balatont. A templom közvetlen közelében van egy liget, ahol Herczeg Ágnes kiváló tájépítő mérnökkel megvalósítottunk egy érdekes látványosságot. A Tihanyi alapítólevél tartalmazza az első magyar szavainkat. Aki Tihanyba jön, mindenképpen találkozik ezzel a ténnyel. Európaiság, magyarság, haza, pátria... Ezekkel a fogalmakkal szeretnénk szembesíteni a ligetben a látogatókat. S szeretnénk, ha eljutnának arra a felismerésre, hogy mindenki számára fontos az anyanyelv, amelynek segítségével birtokba vették a világot. És mindenki számára életbe vágóan fontos, hogy legyen otthona, hazája. Ez nem nacionalizmus. Hozzá tartozik az emberi élethez az anyanyelv, az otthon, a haza.

Fáradhatatlanul járod az országot, szinte minden héten valahol előadást tartasz. Gondolom, hogy ebben találkozik a magyartanári és a papi hivatás. De az mégis egészen egyedi, hogy évtizedek óta a Tihanyi Kalendáriumban közzéteszed a naplódát. Egy pap, aki beszámol a közéleti gondolatairól, folyamatos tevékenységről. Mi indított erre?

Naplót írni akkor kezdtem, amikor a minisztériumban dolgoztam. Rádöbentem, hogy történelmi eseményeknek vagyok közvetlen tanúja, néha munkálója is. Így született meg a Páternoszter című könyv, Feljegyzések a minisztériumból alcímmel. Tihanyban valami hasonlót éreztem: történik valami, én közvetlen résztvevője vagyok. Ha nem rögzítem, az élmények egymásra rakódnak. Valamikor kötelező volt a plébániáknak Historia domust vezetni. Szerzetesi közösségekben nem ritka az ún. perjelnapló. Az én naplójegyzeteim valahol a ténszerűség és a szubjektivitás határán vannak. Így látom a világot... Hogy az utókor számára jelent-e ez valamit, nem tudom megmondani. Valahonnan belülről fakad, hogy naplóírás közben szembenézzek önmagammal, mintegy lelkiismeret-vizsgálatot tartva.

A magyartanárok többsége a nyelvtanóra kötelezően letudandó tananyagként tekint, vagy meg sem tartja. Mit gondolsz erről, mi lehet ennek az oka? Magyartanárként hogyan álltál a nyelvtanórához?

Aktív tanárként nem tartottam fontosnak a nyelvtant. Később döbbsentem rá, hogy alapos magyar nyelvtani ismeretek nélkül az idegen nyelvek tanulása is nehezebb. Logikus gondolkodásra nevel a nyelvtan. Ez pedig manapság nagyon hiányzik.

Talán nem is kellene külön nyelvtanóra, mint sok más országban? Bele kellene olvasztani az irodalomba?

Kívülről nem akarok állást foglalni, kell-e külön nyelvtanóra. De alapos nyelvtani ismeretekre mindenképpen szükség van. A szövegértésnek feltétele, hogy tudjam: valamiről valamit valamilyen körülmények között állítok. A szavak értelmes mondatokká kell hogy rendeződjenek. A mondatok pedig szöveggé. Különben halandzsa minden szóbeli megnyilatkozásunk. (Írásról nem beszéllek, mert félek, hogy a nagy többség nem tud összefüggő szöveget írni.)

Nyelvtanóra ide vagy oda, egy biztos: a magyar nyelv, a nyelvi kultúra, nyelvi igényesség iránt elkötelezett vagy, ha jól érzem, harcosan képviseled az igényes, példamutató, normatív nyelvhasználatot. Erről sokszor beszéltél nyilvánosan. Mi vezetett ehhez a szilárd véleményedhez?

A világos, tiszta gondolkodást szeretem. El is várnám... csak sokszor igénytelenséggel találkozom. Már több mint harminc éve találkozom fiatalokkal a középiskolai versenyeken, a Kazinczy-versenyen, Győrben, az Édes anyanyelvünk versenyen, Sátoraljaújhelyen. Ilyenkor felébred bennem az egykori tanár és nevelő. Nagyon örülök, amikor igényesen beszélő fiatalokkal találkozom, és olyan pedagógusokkal, akiknek szívügye a magyar nyelv. Mert hozzátartozik emberségünkhöz, hogy közösséget formáljunk. Közösségformálás pedig gondolatok megfogalmazása nélkül lehetetlen. A sátoraljaújhelyi verseny különösen is érdekes az én számomra. A fiataloknak szabadon választott témáról kell rövid beszédet mondaniuk. Szinte az egész Kárpát-medencét meg tudom szondázni, mi az, ami éppen most foglalkoztatja a fiatalokat. És nagyon fontosak a kötetlen beszélgetések a tanár kollégákkal. Örömmel megyek mindig Győrbe is, Sátoraljaújhelyre is.

Vannak, akik úgy gondolják, fölösleges ragaszkodni a hagyományokhoz, az anyanyelvhez: a földgolyó egyre kisebb, és jelentéktelenné válnak a népek, a nemzetek. A világ fejlődéséhez szerintük másra van szükség: technikára, technológiára, világhálós kapcsolatrendszerre, naprakész információs bankokra. Igazuk lehet, ha az embert leszűkítjük a gazdaság nélkülözhetetlen tényezőjére, akinek lassan már a munkaerejére is egyre kevésbé lesz szükség – leginkább a vásárlóerejére. Egy torz, hibás, hiányos emberkép válik uralkodóvá szerte a világon. S elfelejtjük, hogy nem a fogyasztás fog boldoggá tenni, nem az, hogy mit birtokolok, hanem az, hogy elfogadnak-e, megértenek-e engem mások – és én magam képes vagyok-e és kész vagyok-e elfogadni másokat. Ehhez pedig nélkülözhetetlen a saját kultúránk, amely közösséget teremt és őriz. Ne féljünk kimondani: elengedhetetlenül szükséges, hogy legyen anyanyelvünk. Amelynek segítségével emberré tudunk nőni; olyan emberré, aki nem gyökértelen, aki nem hazátlan, aki nem otthontalan, aki nem magába zárkózott. (Részlet a magyar nyelv ünnepére írt beszédből, 2019.)

Mi az, ami elgondolat vagy elborzaszt a mai magyar nyelvi kultúrában?

A társadalomban tapasztalható egyik rákfene az elmagányosodás, az izolálódás. Nagyon sajnálom, hogy nincsenek igazi közösségek, ahol őszintén, szabadon, érdekek nélkül találkozhatnának az emberek. Nem beszélünk egymással. Nem is tudunk beszélni. Felhígult a hétköznapi beszéd. Durvaság, trágárság ömlik mindenhonnan, a buszmegállóból, de nem ritkán még a színházból is. Elborzaszt az igénytelenség, elkeserít, hogy az emberek képtelenek arra, hogy megfogalmazzák egymás számára az örömeiket, bánatukat. Volna megoldási javaslatom: kötelezővé tenném az általános iskolában, de a középiskolában is, hogy több verset tanuljanak meg könyv nélkül. Így volna, miből építsék fel a saját belső világukat.

Balázs Géza

egyetemi tanár

Színház- és Filmművészeti Egyetem Doktori Iskola
és Németh Antal Drámaelméleti Intézet (Budapest)

Partiumi Keresztény Egyetem

Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék (Nagyvárad)

E-mail: balazs.geza@szfe.hu

<https://orcid.org/0000-0003-3440-2959>